

УДК 021.6:316.422](477)"364"(045)
DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350572

Цитування:

Ніколайчук А. П. Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження в країнах ЄС. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 26–31.

Nikolaychuk A. (2025). Anglo-Saxon Model of Public Library and Peculiarities of Its Implementation in EU Countries. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 26–31 [in Ukrainian].

Ніколайчук Антон Петрович,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0008-9439-4245>
antiknik7@gmail.com

АНГЛОСАКСОНСЬКА МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Мета статті полягає у виявленні особливостей англосаксонської моделі публічної бібліотеки та простежити особливості її запровадження в країнах ЄС на сучасному етапі. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових методів дослідження: аналізу, синтезу, узагальнення, порівняльного аналізу. **Наукова новизна**. Розглянуто актуальні питання англосаксонської моделі публічної бібліотеки, її реалізації в бібліотечних установах Великобританії і Сполучених Штатів Америки, а також її впровадження країнами Європейського Союзу на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору. **Висновки**. Виявлено, що модель передбачає створення безпечного, динамічного та локального простору для взаємодії і розвитку спільнот (надання відвідувачам інструментів для вдосконалення навичок та відкриття нових можливостей; об'єднання людей та надання інформаційних і консультаційних послуг; реагування на потреби та проблеми місцевих громад). На основі розгляду робочої програми *Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021* з'ясовано, що діяльність мережі публічних бібліотек за англосаксонською моделлю у Великобританії передбачає: культурне та творче збагачення; збільшення читання та грамотності; розвиток цифрового доступу та грамотності; підтримку кожного в досягненні свого повного потенціалу; сприяння здоровішому та щасливішому життю; сприяння більшому процвітання; сприяння сильнішим, стійкішим громадам. Специфікою розвитку моделі в США є розбудова громади: публічна бібліотека надає доступ до інформації та навчання, сприяє соціальній інтеграції, рівності, громадянській активності, економічній життєздатності громади та ін. Наголошено на перспективі інтегрування окремих елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в діяльність сучасних українських бібліотечних установ.

Ключові слова: англосаксонська модель, публічна бібліотека, бібліотечний простір, громадський центр, користувачі, соціальна комунікація, модернізація бібліотек, цифрові технології.

Nikolaychuk Anton,
Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

ANGLO-SAXON MODEL OF PUBLIC LIBRARY AND PECULIARITIES OF ITS IMPLEMENTATION IN EU COUNTRIES

The purpose of this article is to study the features of the Anglo-Saxon model of public library, its implementation in library institutions of Great Britain and the United States of America, as well as its implementation by the countries of the European Union at the current stage of development of the socio-cultural space. **The research methodology** consists in the application of general scientific research methods: analysis, synthesis, generalisation, comparative analysis. **The scientific novelty**. The article examines topical issues of the Anglo-Saxon model of public libraries, its implementation in library institutions in the United Kingdom and the United States of America, as well as its introduction by European Union countries at the current stage of socio-cultural development. **Conclusions**. It was found that the model involves the creation of

a safe, dynamic and local space for interaction and development of communities (providing visitors with tools to improve skills and discover new opportunities; uniting people and providing information and consulting services; responding to the needs and problems of local communities). Based on the review of the work programme 'Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021', it was found that the activities of the public library network according to the Anglo-Saxon model in the UK include: cultural and creative enrichment; increasing reading and literacy; developing digital access and literacy; supporting everyone in achieving their full potential; promoting healthier and happier lives; promoting greater prosperity; promoting stronger, more resilient communities. The specifics of the development of the model in the USA are community building – a public library provides access to information and learning, promotes social integration, equality, civic engagement, economic viability of the community. The perspective of integrating individual elements of the Anglo-Saxon model of public libraries into the activities of modern Ukrainian library institutions is emphasised.

Keywords: *Anglo-Saxon model, public library, library space, community centre, users, social communication, library modernisation, digital technologies.*

Актуальність теми дослідження. Відповідно до євроінтеграційних процесів, характерних для соціокультурного простору України першої чверті XXI ст., розвиток бібліотечних закладів відбувається з урахуванням провідних тенденцій, започаткованих західними сусідами – створення цифрових колекцій бібліотечних фондів, електронних бібліотек, урізноманітнення послуг, надання широкого доступу до інформації відвідувачам та ін. Однією з визначальних у діяльності бібліотечних закладів країн Європейського Союзу є тенденція до трансформації бібліотечного простору, що заснована на концепції англосаксонських публічних бібліотек про багатофункціональний простір, орієнтований на спільне навчання, відпочинок та взаємодію. Актуальність дослідження полягає у важливості теоретизації провідного досвіду бібліотечних практик країн ЄС з метою подальшого інтегрування в українських реаліях.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема модернізації діяльності публічних бібліотек, в тому числі і закордоном, на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору викликає значний дослідницький інтерес. Серед українських науковців різноманітним аспектам означеного питання присвячено публікації І. Бурміс [1], Я. Дейнеки [2], І. Кузьменко та В. Загуменної [3], Л. Філіпової [4] та ін. Проте особливості англосаксонської моделі публічної бібліотеки і особливості її впровадження країнами ЄС лишаються недостатньо висвітленими.

Мета статті – виявити особливості англосаксонської моделі публічної бібліотеки та простежити особливості її запровадження в країнах ЄС на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Концепція публічної бібліотеки, що розуміється як місцева служба, а не лише бібліотечний комплекс, почала розвиватися в англосаксонських країнах в середині XIX ст. У тогочасній Європі існувало багато

бібліотек, відкритих для публіки, проте вони не були державними закладами в сучасному розумінні, а великі державні бібліотеки були призначені переважно для використання виключно науковцями [10, 47]. Варто зазначити, що публічні бібліотеки англосаксонського типу не мали витоків створення як форма відновлення церковних бібліотечних комплексів на благо нації (як, наприклад, у Франції, під час Французької революції), а також не сприймалися як установи, присвячені збереженню документів для захисту історичної пам'яті. Подібні приклади можна знайти в Італії після об'єднання, наприклад, у державні публічні бібліотеки [12, 235]. Із самого початку англосаксонська публічна бібліотека мала на меті «надання послуг читання, що, у свою чергу, входять до ширших рамок соціальної комунікації і які поступово визначатимуть її функцію залежно від конкретних обставин і запитів» [12, 236]. Щодо походження установи, на думку В. Каріні Дайнотті, публічна бібліотека виникла у Сполучених Штатах Америки, а модель згодом була перенесена по всьому світу [6, 35]. Ця теза була пізніше переглянута П. Траньєлло [12, 234], який стверджує, що інституційний генезис відбувся майже одночасно у Великобританії та США, оскільки обидві країни спочатку найбільше постраждали від феномену промислової революції. При цьому дослідники поділяють думку про те, що ідея бібліотеки як установи, відкритої для всіх громадян за умов рівності, походить від принципів Французької революції, обмежених визнанням теоретичного права, тоді як ці прагнення знайшли реальну основу лише в потребах побудови нового індустріального суспільства, «що сколихнулося драматичними контрастами, прагнучи завоювання прав, не ідеалів, а реальних: і завоювання зумовлене досягненням вищого рівня цивілізації та культури, чудовим інструментом якого бібліотека незабаром виявляється» [6, 12].

На початку XXI ст. тема соціальної інтеграції

в англосаксонських бібліотечних організаціях тісно пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що розглядаються як можливість перемістити публічну бібліотеку «в центр публічної сфери інформації» [13, 151]. Перехід способу доступу до інформації з друкованих джерел на онлайн зумовив суттєві трансформації в діяльності публічних бібліотек, що торкнулося не лише оцифрування фондів та пропонування прокату електронних книг. Замість того щоб бути переважно простором для інформації бібліотеки зосередили увагу на перетворенні на центр залучення громади, переосмислюючи себе як простір, що активно взаємодіє з громадою та іншими місцевими організаціями через нові програми, заходи та партнерства.

У 2002 р. в Лондоні було створено так звані «Крамниці ідей» Idea Stores [14, 109], що незабаром стали всесвітньо відомими моделями бібліотек. «Крамниці ідей» об'єднують вимоги свого середовища з класичними бібліотечними послугами і таким чином перетворюються на центри знань і творчості протягом усього життя. Головна мета цих сучасних бібліотек – бути важливим чинником урбаністичного вдосконалення знедоленого району, а також надавати послуги для навчання та освіти, особливо для людей з неблагополучних верств населення. Центри Discovery, розташовані на півдні Англії, перейняли модель мережі та розробили абсолютно інноваційну концепцію, відповідно до якої користувач розглядається як клієнт, прихильність якого потрібно завоювати.

Активізація перетворення бібліотек на інтелектуальні громадські центри та зосередження уваги на посиленні зв'язку всередині громади в англосаксонських країнах відбувається в середині 2010-х рр. Так, наприклад, у 2014–2015 рр. користувачами бібліотек Великобританії стало 60 % населення, а кількість відвідувань загалом перевищила сукупну кількість глядачів футбольної ліги, кінопоказів та відвідувань десяти найкращих туристичних визначних пам'яток Англії [9, 12].

У 2016 р. було прийнято робочу програму багаторічну інвестиційну програму на період 2016–2021 рр. для підтримки місцевих бібліотек «Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021», відповідно до якої перед місцевими органами влади постало питання щодо нагальності вирішенні фінансових проблем та нестачі економічних ресурсів шляхом розвитку ефективних, інноваційних послуг у синергії з іншими державними установами або приватними структурами. У цьому контексті особливий акцент робиться на підтримці ініціатив, що приносять користь громаді, таких як цифрова інклюзія, грамотність та надання послуг місцевому бізнесу. В

документі наголошується на тому, що бібліотеки є життєво важливими громадськими центрами – «вони об'єднують людей, надаючи доступ до послуг та підтримки, необхідних для кращого життя» [9, 13]. Підтверджено фундаментальну соціальну роль бібліотек, яка не обмежується лише наданням книг, а загалом позитивно впливає на життя людей. Серед іншого, бібліотеки: надають користувачам інструменти, за допомогою яких вони можуть вдосконалювати свої навички та відкривати нові можливості; є структурами, що об'єднують людей та надають інформаційні та консультаційні послуги; як відповідальні за місцеві послуги, бібліотеки готові реагувати на потреби та проблеми своїх місцевих територій [9, 12].

Основними результатами, на досягненні яких має зосередитися мережа публічних бібліотек є: культурне та творче збагачення; збільшення читання та грамотності; розвиток цифрового доступу та грамотності; підтримка кожного у досягненні свого повного потенціалу; сприяння здоровішому та щасливішому життю; сприяння більшому процвітання; сприяння сильнішим, стійкішим громадам» [9, 6–7]. Іншими словами, особливий акцент робиться на питаннях, що пов'язані із сучасними потребами, які конкретно визначені у п'яти основних сферах: добробут, читання, цифрові технології, інформація та навчання, відповідно до перспективи, яка зміщує фокус з окремих користувачів на користувачів громади: бібліотеки, фактично, об'єднують людей та створюють добробут, структуруючи себе як соціальні агрегатори, спрямовані на зміцнення громади. Збільшення читання, традиційна тема бібліотечного активізму, є однією із семи цілей, яких потрібно досягти, але на першому місці знаходиться культурне та творче збагачення, оскільки бібліотеки задумані як простори для дії, для творення, місця, що заохочують уяву та сприяють соціальній та економічній ролі мистецтва та культури [9, 21–24].

У США публічні бібліотеки підтверджують своє покликання бути громадськими центрами – протягом другого – початку третього десятиліття ХХІ ст. ці структури повільно еволюціонують з культурних центрів на багатофункціональні простори, куди люди приходять, щоб навчитися користуватися цифровими технологіями, а також шукати роботу в інтернеті та ін. Р. Скотт, досліджуючи діяльність Бібліотеки округу Кінг (KCLS) та Публічної бібліотеки Сіетла (SPL) (округ Кінг, штат Вашингтон, США) наголошує на ефективності побудови громади через бібліотечні послуги. Дослідниця називає п'ять аспектів розбудови громади в межах нової моделі: бібліотека як провідник для доступу до інформації та навчання; сприяння соціальній інтеграції та рівності; сприяння

громадянській активності; створення містка до ресурсів та участі в громаді; сприяння економічній життєздатності громади [11, 161].

Багато громадян використовують їх як точки доступу до широкого спектру цифрової інформації та форм культурного вираження, розповсюджених у цифровому вигляді. На цьому тлі публічні бібліотеки також можуть ефективно сприяти розвитку міст, створюючи точки доступу до публічних послуг. Бібліотеки відіграють дедалі важливішу роль як культурні простори, пропонуючи громадянам відкритий, неавторитарний та некомерційний публічний культурний простір громади. Вони перетворюються з місця інформаційного обслуговування (як основної мети) в місце для перебування та використання широкого спектру пропозицій і послуг, зокрема для багатьох людей вони стають «другою домівкою» та місцем для самостійного навчання. Завдяки спеціальним програмам публічні бібліотеки пропонують ознайомлення з культурними подіями та івентами. «Ефективність міського розвитку в даний час залежить не тільки від наявності у міста міцної інфраструктури («фізичного капіталу»), але також, і все більше, від наявності та якості комунікацій знань і соціальної інфраструктури – людського та соціального капіталу» [5, 1]. Публічні бібліотеки – це місцеві установи, які надають різні базові послуги для населення, мають найбільшу кількість відвідувачів культурних чи освітніх заходів і, отже, є невід’ємною складовою відповідної інфраструктури місцевої громади. Публічні бібліотеки розвивають свої послуги на основі запитів та інтересів громадян і в спілкуванні зі своїми фінансовими органами і таким чином роблять головний внесок у розвиток міст. Успіх публічних бібліотек також залежить від їхньої позиції в ключових міських місцях, де люди можуть об’єднати свої різноманітні особисті проблеми та наміри в одному місці.

Дослідники наголошують на тому, що іноді публічні бібліотеки ініціюють розташування комерційних підприємств неподалік [7]. На цьому тлі протягом останнього десятиліття в багатьох великих містах США і Європи було побудовано сучасні публічні бібліотеки, які стали всесвітньо відомими пам’ятками: наприклад, Бірмінгем, Сіетл, Штутгарт, Відень та ін. Ці сучасні та зазвичай незвичайні в архітектурному плані будівлі пропонують гостинні приміщення для багатьох цілей. Вони дуже привабливі для населення будь-якого віку та усіх соціальних груп і загалом стають центром спільноти. Наприклад, з 2013 р. Бірмінгемська публічна бібліотека є однією з найбільших публічних бібліотек у Європі з приміщеннями площею 31 000 квадратних метрів. Кількість відвідувачів бібліотеки після зміни приміщення

зросла на 250 %: замість 4000 щоденних відвідувачів бібліотека нараховує 10 000 відвідувачів на день [8].

На сучасному етапі англосаксонська модель публічної бібліотеки активно впроваджується в країнах Європейського Союзу. Так, наприклад, модернізація публічних бібліотек в Італії спирається на англосаксонську модель бібліотечного закладу як багатофункціонального простору, орієнтованого на спільне навчання, відпочинок та взаємодію [10, 243]. У цьому контексті документальні колекції відступають на другий план на користь широкої та партисипативної соціальності. Бібліотечні заклади діють як центри культури та соціальної інтеграції, пропонують широкі можливості для набуття/удосконалення цифрових навичок і грамотності. Динаміка розвитку цифрових технологій дозволяє бібліотекам зробивши акцент на діяльності, що підтримує громадян, включаючи навчальні шляхи для нових технологій, допоміжні послуги для шкільного викладання та, звичайно, пропаганду читання, зокрема через збільшення доступності електронних книг на порталах бібліотечної мережі. При цьому поширення читання в цифровому середовищі не обов’язково означає дистанціювання користувачів від публічних бібліотек, а може являти собою новий етап у використанні текстів, в якому, незважаючи на поступову втрату центральності книги як об’єкта основного джерела знань, акцент робиться на підтримці читацької діяльності. У цьому сенсі особливо цікавими вбачаються експерименти із соціальним читанням як практикою спільного читання та обговорення текстів, стимулювання створення нарративного контенту у співпраці, опосередковано популярними онлайн-платформами та ін.

Наукова новизна. Розглянуто актуальні питання англосаксонської моделі публічної бібліотеки, її реалізації в бібліотечних установах Великобританії і Сполучених Штатів Америки, а також її впровадження країнами Європейського Союзу на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору.

Висновки. Відповідно до англосаксонської моделі публічних бібліотек відбувається перетворення зі статичного бібліотечного фізичного простору на активний та безмежний простір. З розвитком даної моделі публічної бібліотеки, громадяни отримують безпечний, динамічний та локальний простір для взаємодії і розвитку спільнот. Зростання відвідувачів бібліотек безпосередньо пов’язане з їх швидким перетворенням на громадські центри, які, окрім поширення культури, пропонують різноманітні послуги. Подібно до мереж книжкових магазинів або Starbucks, англосаксонська модель публічної бібліотеки пропонує

інноваційний імідж закладу та використовує основоположні для сучасного розвитку спільноти цінності та соціальні зв'язки, роблячи акцент на наданні відвідувачу нового досвіду на емоційному та інтелектуальному рівні, пропонуючи стиль життя і особливу атмосферу.

Звернення до певних елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в умовах

сучасного вітчизняного соціокультурного простору вбачається надзвичайно перспективним, оскільки посприяє посиленню конкурентоспроможності бібліотечного закладу, надаючи можливість залучення користувача до культури різноманітними, привабливими та інноваційними способами в умовах розвитку розважальної індустрії.

Список використаних джерел

1. Бурміс І. В. Формування моделі публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад півдня України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 1. С. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2021.229837>.
2. Дейнека Я. Особливості діяльності бібліотек Сполучених Штатів Америки в період світових воєн. Пропаганда і цензура в бібліотечній системі США у воєнний час. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 206–217. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.67.206>.
3. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2021.244715>.
4. Філіпова Л. Я. Цифрові технології в американських бібліотеках: сучасні тенденції розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 06–08.10.2020). Київ, 2020. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/913> (дата звернення: 15.09.2025).
5. Caragliu A. et al. Smart cities in Europe. *Serie Research Memoranda*. 2009. № 0048. URL: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html> (дата звернення: 12.09.2025).
6. Carini Dainotti V. La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica. Milano, Fabbri, 1964. 466 p.
7. Giersberg D. New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development. 2014. URL: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html> (дата звернення: 12.09.2025).
8. IFLA Public Libraries Section. The Value of Public Libraries. 2014. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
9. Libraries taskforce. Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021. 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021> (дата звернення: 14.09.2025).
10. Reginato S. Le biblioteche pubbliche nell'er "social". Tesi di Laurea. Università Ca' Foscari Venezia, 2020. 269 p. URL: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
11. Scott R. The Role of Public Libraries in Community Building. *Public Library Quarterly*. 2011. Vol. 30. P. 191–227. DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2011.599283>.
12. Traniello P. La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea. Bologna, Il mulino, 1997. 392 p.
13. Traniello P. Biblioteche e società. Bologna, Il mulino, 2005. 186 p.

References

1. Burmis, I. V. (2021). Formation of a public library model in the context of amalgamated territorial communities in southern Ukraine. *Library Science. Documentation Science. Informology*, 1, 12–20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2021.229837> [in Ukrainian].
2. Deineka, Ya. (2023). Features of the activities of libraries in the United States of America during the world wars. Propaganda and censorship in the US library system during wartime. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 67, 206–217. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.67.206> [in Ukrainian].
3. Kuzmenko, O. I., & Zahumenna, V. V. (2021). Transformation and expansion of library functions in the modern digital space. *Library Science. Documentation Science. Informology*, 3, 38–44. DOI:

<https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2021.244715> [in Ukrainian].

4. Filipova, L. Ya. (2020). Digital technologies in American libraries: current trends in development. Library. Science. Communication. Development of library and information potential in the context of digitalisation: materials from the international scientific conference (Kyiv, 6–8 October 2020). <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/913> [in Ukrainian].

5. Caragliu, A. et al. (2009). Smart cities in Europe, in Serie Research Memoranda, n. 0048/2009. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html> [in English].

6. Carini Dainotti, V. (1964). La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica. Fabbri [in French].

7. Giersberg, D. (2014). New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development. Retrieved from: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html> [in English].

8. IFLA Public Libraries Section (2014). The Value of Public Libraries. Retrieved from: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf> [in English].

9. Libraries taskforce (2018). Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021> [in English].

10. Reginato, S. (2020). Le biblioteche pubbliche nell'er 'social'. Tesi di Laurea. Università Ca' Foscari Venezia. Retrieved from: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf> [in Italian].

11. Scott, R. (2011). The Role of Public Libraries in Community Building. Public Library Quarterly, 30, 191–227. DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2011.599283> [in English].

12. Traniello, P. (1997). La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea. Il mulino [in Italian].

13. Traniello, P. (2005). Biblioteche e società. Il mulino [in Italian].

*Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*